

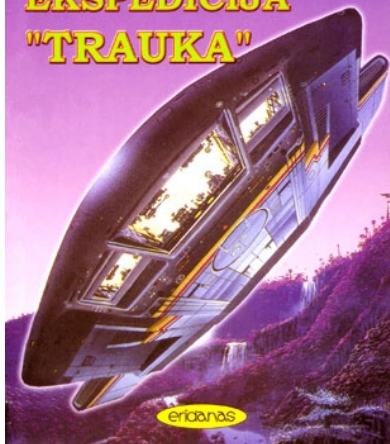

Pasaulinės fantastikos Aukso fondas

Hal Clement

**EKSPEDICIJA
"TRAUKA"**

Hal Clement

EKSPEDICIJA "TRAUKA"

Mokslinis fantastinis romanas

Kažkur Visatoje, už daugybės šviesmečių
nuo mūsų Saulės, aplinkui Belno
žvaigždę skrieja Mesklino planeta. Ji
daug didesnė ir masyvesnė už bet kurią
Saulės sistemos planetą, tad traukos
jėga jos poliuose net septynis šimtus
kartų viršija žemiškąją. Ir visgi joje taip
pat egzistuoja flora bet fauna, ir netgi
protinga gyvybė...

„Labiausiai pamėgtas romanas per visą
mokslinės fantastikos istoriją...“

THE ENCYCLOPEDIA OF SCIENCE FICTION

Iš anglų kalbos vertė IRMINA DOMEIKIENĖ
Serija "Pasaulinės fantastikos Aukso fondas"

186 tomas. Serija įkurta 1990 m.

Hal Clement - MISSION OF GRAVITY

New York, Bantam books, 1966

Copyright © by Hal Clement, 1954

Cover art copyright © by Tim White, 1977

Vertimas į lietuvių kalbą © leidykla "Eridanas", 2000

Elektroninė versija © Knygute.lt, 2010

1. Žiemos audra

Vėjas atlėkė į įlanką, tarytum gyva būtybė. Jis taip uoliai sušiaušė paviršių, jog sunku buvo pasakyti, kur baigiasi skystis, o kur prasideda dujos; vėjas veržliai kėlė bangas, kurios būtų pajėgusios užlieti "Bri" it skiedrele, tačiau nespėdavo pakilti nė per pėdą, nes jis tučtuoju išsklaidydavo jas į smulkiausius purslus.

Iki Barlenano, tysančio priešakiniam plauste, atlėkdavo tik purslai. Laivas jau seniai saugiai ilsėjosi krante. Jį ištraukė išsyk, kai tik Barlenanas nusprendė, kad jie čia žiemos; ir vis dėlto mesklinitas nepajėgė įveikti tam tikro nerimo. Šios bangos buvo kur kas aukštesnės už tas, kurias jam teko sutikti vandenyne, ir jį nelabai tedrąsino mintis, jog menka traukos jėga, padedanti bangoms iškilti į šitokį aukštį, neleis joms ir padaryti bent kiek žymesnės žalos laivui, netgi jei joms ir pavyktų iki jo atsiristi.

Barlenanas nebuvo itin prietaringas, betgi niekas nežino, kas gali nutikti taip arti Pasaulio Krašto. Netgi jo komandos nariai, kurie tikrai nesi-skundė vaizduotės pertekliumi, retsykais atrodydavo sunerimę. "Mums čia nesiseks, - niurnėjo jie. - Tasai, kuris gyvena už Krašto ir siunčia šiur-

pias žiemos audras, besiskverbiančias į šį pasaulį per tūkstančius mylių, gali supyksti, kad sutrikdėme jo ramybę". Po kiekvieno nelaimingo atsitikimo niurnėjimas atsinaujindavo, o nelaimingi nutikimai buvo nereti. Niekas neapdraustas nuo neapdairaus žingsnio, jei vietoje įprastų penkių šimtų penkiasdešimties svarų tesveria du su ketvirčiu; vadui šis faktas rodėsi akivaizdus, bet, regis, norint jį įsisavinti, reikėjo šio tokio išsilavinimo ar bent jau įpročio mąstyti logiškai.

Kas jau kas, o Dondragmeras neabejotinai privalėjo susigaudyti... Ilgas Barlenano kūnas įsitempė, ir jis vos neišrėkė įsakymo anksčiau, nei iš tiesų suprato, kas vyksta trečiajame plauste. Matyt, padėjėjas nusprendė, jog dabar pats tinkamiausias metas patikrinti vieno stiebo atramas, ir, pasinaudojęs kone visišku svorio nebuvimu, pakilo virš denio, išsitiesęs beveik visu savo ilgiu. Reginys buvo ištis fantastiškas - jis kilo vis aukščiau, neryžtingai balansuodamas ant šešių užpakalinių kojų, nors dauguma "Bri" komandos narių jau daugmaž įprato prie panašių triukų; tačiau Barlenaną apstulbino ne tai. Sveriant du svarus, būtinai reikia už kažko laikytis, antraip tave nupūs pats pirmas vėjo gūsis; o kaipgi galima už ko nors laikytis šešiomis užpakalinėmis kojomis? Kai atlėkė ši audra bet įsa-

kymo jau nebebuvo įmanoma išgirsti, netgi jei vadas būtų rėkęs visa gerkle. Barlenanas jau ketino šliaužti per pirmąjį buferinį plyšį, bet ūmai pastebėjo, kad padėjėjas prisirišęs prie denio lejeriais ir yra beveik taip pat patikimai prisitvirtinęs prie denio, kaip ir stiebas, su kuriuo jis terliojosi.

Barlenanas atsipalaidavo. Jis žinojo, kodėl Donas taip elgiasi - padėjėjas metė iššūkį tam, kuris siunčia jiems šitą pačią audrą, ir sąmoningai stengėsi įteigti panašų požiūrį visai komandai. "Šaunuolis", - pagalvojo Barlenanas ir vėl pažvelgė į įlanką.

Dabar jau niekas nebebūtų galėjęs tiksliai pasakyti, kur driekiasi kranto linija. Jau už šimto jardų nuo "Bri" per ištisinį baltų pusrūį ir balkšvo smėlio sūkurį nieko nebesimatė; net patį laivą išžiūrėti darėsi vis sunkiau, nes veržliai skriejantys metano lašai tarytum kulkos vis dažniau atsitrenkdavo į vado akių kapsules ir skydo jų paviršiuje. Tiesa, denis po gausybe jo kojų tebebuvo tvirtas it uola; nors laivas dabar buvo lengvas, tačiau pasiduoti vėjų malonei jis, regis, neketino. "O ir kurių galų?" - niauriai pagalvojo vadas, prisiminęs begalę virvių, pririštų prie giliai įkaltų inkarų bei žemaūgių medžių, augančių krante. Išties, kurių galų?.. Bet tai buvo ne pirmasis lai-

vas, įžūliai drįsęs atkeliauti iki paties Krašto ir dingęs be žinios. Galbūt komandos įtarimai dėl Lakūno nebuvo visiškai nepagrįsti. Šiaip ar taip, juk būtent ta keista būtybė įkalbėjo jį peržiemoti čia, nepažadėjusi jokios apsaugos nei laivui, nei įgulai. Bet jei Lakūnas būtų norėjęs juos sunaikinti, jis būtų galėjęs padaryti tai kur kas paprasčiau ir veiksmingiau, negaišdamas laiko įkalbinėjimams. Jeigu tas gremėzdiškas įrenginys, kuriuo vilkėdamas jis juda, pakibtų virš "Bri", tai netgi čia, kur svoris reiškia tiek mažai, nebūtų apie ką kalbėti. Barlenanas prisivertė galvoti apie ką kita: jis patyrė mesklinitams įprastą baimę prieš perspektyvą atsidurti (tegul ir neilgam) po kažkuo išties kietu.

Komanda jau seniai pasislėpė po denio brezentais - netgi padėjėjas nutraukė darbą, kadangi audra įsisiautė nejuokais. Visi buvo vietose; Barlenanas perskaičiavo kauburius po apsauginiu audeklu dar tuomet, kai galėjo be vargo apžvelgti visą laivą. Niekas neišvyko į medžioklę, kadangi jūreiviai ir be Lakūno perspėjimo žinojo apie artėjančią audrą. Per pastarąsias dešimt dienų nė vienas iš jų nepasišalino nuo laivo toliau nei per penketą mylių, o penkios mylios, įvertinus čionykštį svoris, tėra visai menkas nuotolis.

Žinoma, maisto atsargų jiems pakako; Barlena-

nas nebuvo kvailys ir padarė visa, kas įmanoma, kad į komandą nepririnktų kvailių. Ir vis dėlto šviežias maistas jiems praverstų. Įdomu, kiek ši audra laikys mus įkalinusi, pagalvojo jis. Šiuo atžvilgiu ženklai nesakė nieko, nors jie gana iškalbingai įspėjo apie artėjančią nelaimę. Galbūt Lakūnas tai žino. Na, ką gi, laive nebėra ką veikti, ir jis gali ramia sąžine pasišnekučiuoti su ta keista būtybe. Pažvelgus į įtaisą, kurį jam davė Lakūnas, Barlenaną iki šiol persmelkdavo lengvutis nepatiklumo virpulys, ir jis nesiliovė nuolat įtikinėjęs save jo galia.

Įtaisas gulėjo greta jo paskuigaliniame plauste po nedideliu atskiru brezentu. Tai buvo trijų colių ilgio, maždaug pusės colio pločio bei aukščio lygiagretainis. Perregimas ratukas glotniame paviršiuje panėšėjo į akį: matyt, jis ją ir atstojo. Be to, ten buvo dar vienas ypatumas - maža apvali angelė vienoje iš didžiųjų briaunų. Prietaisas gulėjo ta briauna į viršų, ir trinkelė su "akimi" kyšojo iš po brezentu. Gi brezentas buvo atvers-tas, žinoma, į pavėjinę pusę, ir audinys standžiai aptempė plokščią viršutinį mašinos paviršių.

Barlenanas pakišo ranką po brezentu, pagraba-liujo, kol apčiuopė angą, ir kyštelėjo į ją žnyplę. Viduje nebuvo nei mygtuko, nei jungiklio, bet tai jo netrikdė: mygtukai ir jungikliai jam buvo tokie

pat nepažištami, kaip ir šiluminės, šviesinės bei elektrinės relės. Jis iš patirties žinojo, kad jei į angą įdėsi ką nors neperregimą, tai šitai kažkoku būdu išsyk sužinos Lakūnas, be to suprato, kad nėra jokios prasmės spėlioti, kodėl taip vyksta. Tai tolygu mokytis navigacinio meno dešimties dienų kūdikį, liūdnai pagalvodavo jis kartais. Paguodos dėlei galima buvo sakyti, jog sumanumo jam veikiausiai būtų pakakę, bet akivaizdžiai trūko bent kelių metų bendravimo su panašiais įtaisais patirties.

- Čarlzas Leklendas klauso, - trūkksmingai prabilo aparatas, nutraukdamas jo minčių tėkmę. - Ar tai tu, Barlai?

- Čia Barlenanas, Čarlzai. - Vadas kalbėjo Lakūno kalba; dabar šią kalbą jis mokėjo pakankamai gerai.

- Džiaugiuosi tave girdėdamas. Na, kaip, ar mes buvome teisūs dėl to vėjelio?

- Jis prasidėjo tavo numatytu laiku. Lukterėk... Taip, štai pradeda snigti. Iš pradžių nė nepastebėjau. Tiesa, kol kas aš nematau dulkių.

- Bus ir dulkės. Vulkanas išmetė į atmosferą dešimtis kubinių mylių dulkių, ir vėjas jas blaško jau kelias dienas.

Į tai Barlenanas neturėjo ko atsakyti. Vulkanas,

apie kurį ėjo kalba, iki šiol liko jų ginčų objektu, nes stūksojo toje Meskino pusėje, kuri, anot geografinių Barlenano įsivaizdavimų, paprasčiausiai neegzistavo.

- Štai ką aš iš tiesų norėčiau žinoti, Čarlzai, - kiek laiko tęsis šis uraganas? Kiek suprantu, tavo gentainiai gali stebėti jį iš viršaus, ir jiems veikiausiai yra žinoma jo trukmė.

- O ką, jums jau prastai? Žiema dar tik prasidėjo Jums teks praleisti čia kelis tūkstančius dienų, kol galiausiai galėsite apleisti šias vietas.

- Aš suprantu. Maisto turime pakankamai. Bet retsykais norėtume ko nors šviežesnio, ir būtų neblogai iš anksto žinoti, kada galėsime leistis į medžioklę.

- Aišku. Bijau, kad tam prireiks labai tikslaus laiko skaičiavimo. Praėjusią žiemą čia nebuvo, bet žinau, kad audros šiose vietose šiuo metų laiku nesiliauja. Ar tu anksčiau niekada nebuvai ekvatoriuje?

- Kur?

- Ek... Aš turiu omeny tai, ką jūs vadinate Kraštu.

- Ne, niekada nebuvo taip arti jo ir neįsivaizduoju, kaip galima prisiartinti prie jo dar labiau. Man atrodo, kad jei būtume nuplaukę šiuo vande-

nynu dar toliau, tai būtume galutinai netekę svorio ir nuskrieję į tuštumą.

- Dėl to gali nesijaudinti, nes viskas yra ne taip. Jeigu jūs būtumėt plaukę toliau, tai jūsų svoris vėl būtų pradėjęs didėti. Dabar jūs kaip sykis ekvatoriuje - ten, kur svoris pats mažiausias. Būtent todėl aš ir esu čia. Bet dabar suprantu, kodėl tu atsisakai patikėti, jog toliau į šiaurę taip pat yra ir jūra, ir sausuma. Kai kalbėjomės apie tai anksčiau, aš nusprendžiau, kad mudu paprasčiausiai nesupratome vienas kito. Gal dabar tu turi laiko ir gali man paaiškinti, kaip jūs įsivaizduojate pasaulio sandarą? O gal tu turi žemėlapių?

- Žinoma. Čia, paskuigaliniame plauste, aš turiu Taurę. Tik dabar tu jos neįžiūrėsi, nes saulė nusiėjo, ir, esant tokiam debesuotumui, Estesio šviesos nepakanka. Aš tau ją parodysiu, kai pakils saulė. Mano plokšti žemėlapiai netinka, nė viename iš jų neparodyta visa teritorija, todėl neįmanoma įsivaizduoti viso paveikslo.

- Na, ką gi, puiku. O kol mes lauksime saulėtekio, pamėgink man tai nupasakoti.

- Aš nesu tikras, jog pakankamai išmanau tavo kalbą, tačiau pamėginsiu Mokykloje mane mokė, jog Mesklinas panašus į didžiulę tuščią taurę. Dauguma gyventojų įsikūrę arčiau jos dugno, kur

viešpatauja normali traukos jėga. Filosofai teigia, jog trauka priklauso nuo milžiniškos plokščios plokštės, ant kurios stovi Mesklinas; kuo toliau nukeliaujame link jo krašto, tuo mažiau sveriamė, nes tolstame nuo plokštės paviršiaus. Niekas nežino, ant ko stovi pati plokštė; šiuo klausimu menkliau civilizuoiose rasėse egzistuoja begalė kvailiausių tikėjimų.

- Aš manau, kad, jei jūsų filosofai būtų teisūs, tai jums kaskart, kai leidžiatės į kelionę tolyn nuo centro, tektų ropštis šlaitu aukštyn, ir visi vandenynai tekėtų link paties žemiausio taško, - pastebėjo Leklendas. - Ar tu kada nors teiravaisi filosofų apie tai?

- Jaunystėje mačiau paveikslą, aiškinantį visą šį mechanizmą, - atsiliepė vadas. - Mokytojas parodė mums schemą, kurioje buvo pavaizduota daugybė linijų, kylančių nuo plokštės paviršiaus, besirangančių ir susiliejančių taške virš Mesklino centro. Vingių dėka jos raižė taurę ne įstrižai, o statmenai jos paviršiui, ir mokytojas sakė, jog svoris veikia išilgai šių linijų, o ne tiesiai žemyn. Aš ne viską ten supratau, bet praktikoje viskas pasiteisina. Jie tvirtina, kad ta teorija teisinga, kadangi žemėlapyje nubrėžti atstumai atitinka apskaičiuotuosius pagal šią teoriją. Jeigu pasaulio forma būtų kitokia, tai, tolstant nuo pradinio

punkto, visi apskaičiuoti nuotoliai nueitų niekais.

- Aišku. Aš matau, kad tavo filosofai kaip reikiant pasikaustę geometrijoje. Ir aš nesuprantu, kaip jie nesuvokė, jog egzistuoja du variantai, kurių dėka apskaičiuoti atstumai gali atitikti realius. Šiaip ar taip, nejaugi tu pats nematai, kad Meskino paviršius linksta žemyn? Jei jūsų teorija būtų teisinga, tai horizontas matytųsi aukščiau akių linijos. Ką pasakysi į tai?

- O jis ir yra aukščiau. Nes netgi pačios primityviausios gentys žino, jog pasaulis yra taurės formos. Juk tai tikrai čia, prie pat Krašto, jis atrodo kitaip. Reikia manyti, jog tai kažkaip susiję su šviesa. Kad ir kaip ten būtų, saulė čia kyla ir leidžiasi netgi vasarą, tad ar verta stebėtis, jog ir visa kita atrodo šiek tiek neįprastai? Pats pagalvok, čia netgi rodosi, tarsi šis... horizontas, ar taip jį vadini?.. arčiau iš pietų ir šiaurės, nei iš vakarų ir rytų. Žvelgiant į vakarus ir rytus, laivas matosi iš didesnio nuotolio. Tai vis dėl šviesos.

- Hm. Dabar man kol kas sunkoka nugincyti tavo požiūrį, - Barlenanas ne taip gerai išmanė Lakūno kalbą, kad jo balse pastebėtų linksmas gaidėles. - Aš niekada nebuvo paviršiuje toli nuo... e-e-e... Krašto, ir man niekada nepavyks pabuvoti tokiose vietose. Aš ir nemaniau, kad viskas yra taip, kaip tu pasakoji,..